

молоді і підлітків для здійснення терористичних акцій, для збору і передачі інформації про критичну та військову інфраструктуру тощо), про правові наслідки, кримінальну відповідальність, особливості пробаційного нагляду і реалізацію пробаційних програм, інших видів покарання неповнолітніх правопорушників.

Систематичний скринінг наявного і створюваного контенту щодо цінності такого для формування громадянської, національної, особистісної ідентичності сприятиме утвердженню цінностей Європейського Союзу в українському суспільстві, гуманізації інституту виконання покарань, формуванню конструктивного уявлення про інститут пробації та інші інституції, які забезпечують виконання покарань, ресоціалізацію засудженої особи за кримінальне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 46, ст. 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
2. Рекомендація СМ/Rec(2010)1. Правила Ради Європи про пробацію. 2010. URL: <https://rm.coe.int/16806f4097>
3. Членство в ЄС: Стефанішина каже, що у 2025 почнуть переговори по кластеру «фундаментальні правила». *Укрінформ*. 02.09.2024. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3901211-clenstvo-v-es-stefanisina-kaze-so-u-2025-pocnut-peregovori-po-klasteru-fundamentalni-pravila.html>
4. Ворожбіт-Горбатюк В. В. Формування громадянської ідентичності в установах виконання покарань в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. № 1 (2). С. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2024.5>.

ГАНАБА Світлана Олександрівна,
професор кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького,
доктор філософських наук, професор

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК СВІТОГЛЯДНА ЗАСАДА УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Науковці розглядають дефініцію «українська ідентичність» як багатоаспектне явище, яке формується на перетині історичного досвіду, мови, культури, релігійних уявлень, моральних цінностей та колективної пам'яті [1]. Вочевидь, це поняття не є сталим, оскільки феномен української ідентичності

постійно переосмислюється, змінюється й оновлюється залежно від викликів та потреб історичної епохи. Загалом, він свідчить про те, яким чином українці бачать свій народ та світ загалом й усвідомлюють себе серед інших.

Українська ідентичність не зводиться лише до минулого. Її світоглядні засади включають орієнтацію на майбутнє, готовність до змін і саморозвитку. Так, сучасний українець поєднує традиційні цінності з прагненням до європейських і загальнолюдських ідеалів: прав людини, демократії, солідарності, поваги до різноманіття. Йдеться не про відмову від свого, а розширення власної ідентичності до рівня відкритого світу. Загалом, світоглядні засади української ідентичності формуються навколо кількох ключових ідей: свободи, гідності, історичної пам'яті, мови, громади, шанобливого ставлення до землі, духовності та відкритості до світу.

Зв'язок з минулим у людини здійснюється через пам'ять. Вона об'єднує асоціативними зв'язками в єдине минуле й теперішнє з метою забезпечення людині узгодженого відчуття своєї ідентичності у теперішньому. Пам'ять – це свідчення того, що життя є й воно триває.

Одним із її різновидів є історична пам'ять. Це надзвичайно складний феномен суспільної свідомості, який належить як до сфери суспільної психології, так й до царини ідеології. Засадничою функцією історичної пам'яті є просторово-часова (хронотропна) організація внутрішнього світу людини, координація з динамікою смислів, цілей, які розгортаються у реальному просторі та часі. Дослідник П. Коннертон у праці «Як суспільства пам'ятають» серед способів репрезентації минулого виокремлює просторовий. Він виявляється як пам'ять церемонія. За твердженням дослідника, меморіальні церемонії чи церемонії вшанування пам'яті є формами передачі соціального досвіду [3]. Прикладом є міський простір, який постає динамічним історико-культурним ландшафтом для ревіталізації життєвих просторів, визначаючи «історичні коди» буття. Меморіальний простір є виявом духовних потреб, інтелектуального потенціалу сучасних міських спільнот. Зафіксована у символах історична пам'ять постає унікальною сукупністю уявлень національної спільноти про своє минуле. Тому створення й культивування місць пам'яті є релевантним у формуванні національної ідентичності.

Слушними у цьому ракурсі міркувань є думки Л. Івшиної. Аналізуючи досвід державотворення поляків та українців, дослідниця звертає увагу на відсутність пам'ятних, знакових місць української історії, де поховані визначні постаті. Зокрема, вона пише: «ми – нація безперервної боротьби за свободу із колосальними жертвами. Але – без могил. Де могила Богдана Хмельницького, Івана Богуна, Пилипа Орлика, чи нашого «останнього самурая» – великого гетьмана Калнишевського [...], а Івана Мазепи? [...] Де могила Петра Сагайдачного, мужнього Тараса Чупринки (Шухевича)? Поки вони не тут, і нас тут не видно. Як там: кожне наступне покоління стоїть на плечах попередників [...]. Але я вірю, колись пантеон Великих українців постане» [2]. Вочевидь, історичне минуле постає важливим елементом символічного культурного ландшафту, яке впливає на формування національної свідомості. Звісно у цьому процесі необхідно віднайти оптимальний баланс, який би, з одного боку, не допустив розмивання етнокультурної основи історичної пам'яті, а з другого, сприяв би усвідомленню національної історії як перманентного процесу взаємодії та взаємовпливів культур різних національних меншин [1].

Символи є потужним механізмом підтримання й розвитку культури пам'яті. З одного боку набір домінуючих символів й функціонування їх у культурному просторі життя визначає національні й ареальні межі культури, а з іншого бере на себе функцію механізмів єдності, не дозволяючи культурі розбитися на ізольовані хронологічні утворення. Завдяки символам реалізуються духовні можливості культури. Надані ними чуттєво-емоційні дані не просто реєструються свідомістю, оскільки сприймаються й осмислюються усім внутрішнім єством особистості, інтегруючись у її духовні перспективи й смисли.

У минулому закладено величезний потенціал, який може стати основою формування толерантного демократичного суспільства. Реконструкція минулого можлива й доцільна як в інтересах сьогодення так й в стратегіях майбутнього. Українська ідентичність – це не застиглий образ, а живий процес самопізнання народу, який через випробування, втрати й перемоги знову і знову утверджує своє право бути собою.

Список використаних джерел

1. Ганаба С. О. Символічний простір міста як простір пам'яті. *Філософія та політологія у контексті культури*. Дніпро, 2016. № 4. С. 29–34.
2. Івшина Л. Слово до читачів. Війни і мир, або «Українці-поляки: брати/вороги, сусіди...» / за заг. ред. Лариси Івшиної. Київ : Вид-во АТЗТ «Українська прес-група», 2004. С. 7–11.
3. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. Пер. з англ. С. Шліпченко. Київ : Ніка-Центр, 2004. С. 92–97.

ГЕРАСИМЕНКО

Олександр Олександрович,
президент Інституту політико-правових
та релігійних досліджень,
член Координаційної ради з питань
утвердження української національної
та громадянської ідентичності
при Кабінеті Міністрів України,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін ВНЗ «Університет економіки
та права «КРОК», доктор філософії
у галузі права

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СФЕРИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

В сучасній архітектурі глобальної безпеки національна та громадянська ідентичність набула фундаментального значення державної стійкості. Для України, в умовах повномасштабної збройної агресії РФ, ідентичність виступає